Tečaj XVIII. **NOVICE** List 7.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 15. februarja 1860.

O novi postavi zastran poljskih čuvajev.

Cesarski ukaz od 30. jan. t. l., kteri določuje napravo poljskih čuvajev, je oddelek postave, ktere so umni kmetovavci že dolgo časa želeli in ktera je povsod, še posebno pa v ljubljanskem mestu in v okolici njegovi zlo potrebna zato, ker je poljske tatvine in poljske škode tukaj čedalje več. Že je tako daleč prišlo, da posestnik sam se poškodovanja poljskega blaga ne more ubraniti, ker se celó malo porajta na to: ali je to ali uno djanje polju v škodo ali ne.

Spomladi, komaj ko zemlja ozelení, vidimo cele trume po travnikih tavati, po vertih, pašnikih, njivah steze delati, da si kake stopinje prikrajšajo, — pesterne z otroci in s „šoceljni“ po senci pohajkovati in travo teptati, otroke po travi skakati, šolarje z žogami igrati in jih po žitu, kamor padejo, iskati, po rantah se obešati, po plankah plezati, na drevje kamnje metati, z prekljami klesti, remeljne tergati itd. Navada je že, da gostači ali kajžarji, kteri nimajo ne pedí lastnega polja, eno ali po dve kravi redé, — zgolj iz pridelkov ptuje zemlje; pasejo krave po ptujih mejah, travnikih ali pašnikih, osmučejo kjer je mogoče, kakošen obrašek, plevejo po ptujih njivah in zraven plévela tudi marsiktero bilko žita porujejo. To vse in veliko več drugih napak, kterih nam tukaj popisovati prostora manjka, se godí vpričo posestnikov, in če se kdo za varstvo svojega blaga potegne in take škodljive napake graja, jo lahko skupi, da ga kakošna široka pesterna ali podrecana pastarica ali jezična babúra ali kak smerkovec dobro ošteje, — zato, ker so take in enake tù omenjene početja že tako v navadi, da se njih napčnost in škodljivost celó ne spozná ne.

Veliko več je pa tistih poljskih prestopkov, kteri se po svoji lastnosti med prepovedane dela štejejo. — Take dela se dopernašajo po tatinsko. Krompir, repa, korenje, koruzni sterži na njivah, sadje vsake sorte na drevji, merva, detelja, žitno snopje v kozolcih, šota na ljubljanskem mahu, les v borštih itd. — vse to so stvari, kterih se tatinska roka toliko ložej polasti, ker se ne morejo hraniti kakor mošnja v žepu. Tudi takošne tatvine se množijo čedalje bolj in silijo posestnika, da mora napol zrelo opresnino izkopati in v hram spraviti, ako hoče, da kaj ima. Posebno je krompir za tatinske postopavke kaj mikavna reč; komaj ko jame se v zemlji enmalo debeliti, se vidijo že pred jutranjo zarjo tihotapke in tihotapci po polji plaziti in po tatvinskih potih živeža iskati, da jim ni treba v „taberh“ hoditi. Saj je tako početje lahko in brez truda, in kadar pride petek, taka derhal z obezano glavo in uklonenim herbtom berači po hišah in štacunah milo mermraje, da se beraška mavha tudi s krajcarji izpita. In tako se samica po svojih mislih „pošteno“ preredí in ima še tudi toliko časa, da vsaki dan sv. mašo sliši in tudi roženkranc moli. Posestnik pa ob času velikega dela za dobro plačilo ne more ne delavcov ne delavk dobiti.

(Konec sledí.)

Od lanú.

(Dalje).

Zadnjič smo povedali, kako se z lanom napačno ravná; danes bomo povedali, kako bi se imelo ravnati, da bo prav.

1) Naj gospodar gleda, ali je njegov kraj za rejo lanú pripraven ali ne; če je zato, naj zvoli za-nj pripravno zemljo, ktera mora biti globoka, perhka, rahla, merzla in rodovitna; lan najbolj storí po krompirji, repi in drugih okopavnih sadežih, po enoletni detelji, po novoizoranih senožetih in pašnikih, na suho djanih bajarjih; tudi po rèži se ti bo obnesel, če le njivo dobro pognojiš; toda je ne smeš koj, ko si jo pognojil, preorati in z lanom obsejati; ne smeš je gnojiti ne s frišnim, pregnojnim ali nepodelanim, najmanj pa s konjskim ali pa z ovčjim gnojem. Lanú je prav dobro z navadnim pepélom, pa tudi s svečarskim in žajfarskim pepélom itd. gnojiti; ravno tako dobro je za lan tudi, če se mu zelena grašica, volčji bob (lupina) ali ajda podorje. Njiva se mora, da se bo lan bolj ponašal, večkrat dobro in precej globoko preorati, zemlja na drobno podrobiti; ondi kjer je brazda plitva, naj se tudi spodnja zemlja zrahlja.

2. Kdor hoče kaj prida lanú pridelati, naj si omisli iz kakega daljega, bolj goratega, merzlega kraja dobrega semena; rusovski je priporočila vreden, pa naj pazi, da ne bo opeharjen.

3. Naj ga redko poseje, na oral zemlje 3, k večjem 4 mernike, in naj ga pustí, da popolnoma dozorí. Po drugi setvi naj ga pustí dve ali tri leta v plevah na kakošnem suhem pa merzlem in tamnem kraji ležati; pred setevjo naj se omlati in očisti. Kdor tako dela, bo vedno dobro seme prideloval, in ga bo tudi lahko za drugo iz druzih krajev zmenjal; zakaj večkratna premena, če tudi dobrega semena, je vselej dobra.

4. Lan se seje po različnosti krajev tudi o raznih dôbah. Vedno se pa mora na to gledati, da je zemlja bolj vlažna kakor suha, in da se seme na malo pred preorano in povlečeno njivo seje. Najboljši čas lan sejati je zvečer, da se seme čez noč rôse navzame in tem hitreje kalí.

Kdor za lan s pepélom gnojí, naj njivo ravno pred setvijo pognojí in pepél in seme skupaj podorje. Če hoče kdo priličnega ali zlo tankega lanú pridelati, mora seme gosto in sicer na oral zemlje kakih 6 do 8 mernikov posejati, s srednje težko brano povleči in z valjarjem povaliti. Če bi bila pa kmali po setvi kaka huda ploha lanišče zadela in bi koj po tem jo sončni žarki prepekati jeli, da se je na njivi terda skorja napravila, se mora skorja z robatim valjarjem razdrobiti, ali pa z drobnico razteptati.

Kjer bolhe lan pokvarjajo, boš dobro opravil, če njivo z gipsom, pepélom ali s cestnim prahom, med kterim je dovelj konjskih fig, zjutraj zgodaj, dokler je lan še rosen, dobro potreseš.

5. Če ti, akoravno si čisto seme na čisto zemljo sejal, vendar le plevél lan preraša, ga moraš dati oplesti, kar se mora pa le zgoditi, preden lan čez eno ped visok zraste; toda ne, da bi ga plevice klečé ali sedé plele in preveč

mladih cimic poškodovale; kar je moč, naj stojé pletev opravijo.

6. Lan, ki si ga za seme odločil, se puli, kadar so glavice že rujave, zernje pa rumenorujavo in že terdo; če je pa za predivo namenjen, populi ga kmali ko je ocvetel in so steblica, na kterih so glavice, terde postale.

7. Lan naj se suh in v suhem vremenu puli; ob enem ga pa tudi plevéla otrebi in po velikosti štibelj preberi; enako velike štiblje naj se vsake na svoj kup devajo. Populjeni lan se ne sme razgerniti, ampak v snopičih tako razstaviti, da glavice vkup, korenine pa narazen gledajo, in se postavijo tako, da jih sapa lahko ne pomeče. Populjeni lan se mora pred dežjem ali pred večerom v snopiče razstaviti. Iz tacega lanú bo najboljše predivo, kterega ni dež pomočil, dokler je v razstavkih bil.

(Konec sledí.)

Zgodovinske reči.

O Polkonjih, Pesjanih in Pesoglavcih.

Prinesek k staroslovenski zgodovini.

Spisal D. Terstenjak.

(Dalje.)

Leta 448 je gerški cesar Teodozi II. poslal svojega poslanca Priska v Attilov tabor. Ko je Priskos prek Dunaja prišel, so mu domači prebivavci, kteri so po vaséh stanovali, prinesli prosa za živež in medú za pijačo „ὁ μέδος ἐτιχωριως καλούμενος“. [1])

Ker je Attilov tabor stal v Panoniji [2]), in ker so mu domači po vaséh stanovajoči prebivavci prinesli prosa in meda, tedaj ti ljudje niso bili drugi kakor Panoni.

Od Panonov pa že Dio Cassi [3]) piše dvesto let pred, da le živijo ob prosu. Ammian [4]) Marcellin pa še pristavlja, da si Panoni tudi varijo iz ječmena in zernja (frumentum) pijačo, ktero imenujejo v svojem jeziku sabaja. Kaj je „sabaja“ drugega, kakor pijača iz zobi. Zob v vseh slovanskih jezikih pomenja: Fruchtkörner, frumentum.

Tudi sv. Jeronim, kteri je leta 420 umerl, omenja te panonske pijače: „sabajum“ = zobaj. [5])

Proso, pšeno, kaša je še sadaj in odnekdaj bila najpoglavitniši živež Slovanom. Že Leo Sapiens [6]) piše: Utebantur Slavi ad victum millio, in Maurikios: Slavi abundant copia terrae nascentium, praecipue vero millii et panici (Maurikios, Stratag. II. cap. 5).

Prebivavci panonski za Priska so živeli po vaséh (κατα κωμὰς), tako ravno tudi Panoni za Dio Cassija po vaséh in marofih v obiteljih (Familienstämmen), in komu ni znano, da Slovani do najnovejše dôbe stanujejo v obiteljih? [7])

Zato je že slavni Šafařik pri teh Priskovih besedah opazil: „Kdo Slovana ne spozná po prosu in medu? Razun tega še se ima pomisliti, da Priskos o domačem v vaséh stanuvajočem narodu govori, kteri je celó različen od Hunov po njem imenovanih ὁι βάρβαροι. Do gotovega je znano, da so Goti, Burgundi, Vandali, Kvadi v onih deželah ravno tako malo za poljodelstvo in domačijo skerbeli, kakor Sarmati, Huni, Avari, Bulgari, Kosari, Plavci itd., temoč, da so od grabeža in od dela svojih podložnikov živeli. Da bi tukaj (v Panonii) ne bilo naroda, kteri je polje obdeloval, bi gotovo finski in sarmatski tolovajski čopori na eni, in germanski na drugi strani ne bili v te dežele planili; tukaj so lahko, ker so v tujih deželah polja obdelovati navajeni bili, pol tujega dela potroševali, in če ni bilo več ničesa zavžiti, se dalje naprej pomikali“. In malo dalje naprej: „Če vse to dobro prevdarimo, se poterdi mnenje, da so Slovani že pred šestim stoletjem v Panonii stanovali. Če pa so Slovani v resnici tukaj prebivali, tedaj te Slovane le za ostanke onih po Nestoru od Vlahov (Gallov) iz Panonije in Illirika pregnanih pervotnih Slovanov spoznamo“ (glej Šafařik „Slov. starožitn.“ I, 11 in I, 15).

Slavni Šafařik je naimer zmirom terdil, da so do 400 pred Krist. med Adrijo in Karpati Slovani stanovali, al mislil je, da so jih Vlahi čez Karpate k svojim soplemenikom v severu bili pregnali.

Vendar Priskovo izvestje je ostroumnega moža prepričalo, da so v zgodovini drugih, v Panonii stanovavših narodov, kakor Sarmatov, Jazygov, Gotov itd. bile skrite tudi pervotne slovanske plemena.

Pa ne samo v zapadni Panonii, temoč tudi v večji strani srednjega in iztočnojužnega Norika so se še ohranile betve Slovencov od prihoda Vlahov v te pokrajine 400 pred Kristusom do prihoda novih severnih slovanskih betev v šestem stoletji po Kristusu.

Panoni za Dio Cassija so ravno tako dobro bili Slovani, kakor Panoni za Priska. Dio Cassi, kteri je leta 220 po Kristusu bil deržavni opravnik, piše, da so dobili ime zavoljo platnenega oblačila z rokavi, ktero so v svojem jeziku imenovali πάννος, to je panoš, primeri ruski: panja „ein leinener Weiberrock“. Še dandanašnji Kranjci in štirski hlačarji imenujejo sosedne Horvate zavoljo njihovih biz (platnenih berguš) Bizjake, Gorčani pa Dolance Bergušarje zavoljo berguš.

Leta 449 je tudi rimski cesar Valentinian III. odpravil poslance k Attilu, med kterimi je tudi bil Primut, poglavar Norika. Že na drugem mestu sem dokazal, da je Primut čisto slovansko ime, in da se je tako tudi velelo staroslovansko božanstvo enako z indiškim Parvanta, gospodarjem gor, ktere so Indi imenovali parva, Slovenci pa Prim, Primsko, zato še na Kranjskem več ostrih gor ima te imena.

(Konec sl.)

Premišljevanje Avstrijanca

o cesarskem listu od 9. septembra 1857.

(Konec.)

„In“ — nadaljuje pisatelj v VI. — „in prišel sem do tjè, kamor sem hotel priti. Da list presvitlega cesarja od 9. sept. 1857 splošno veljavo, presežno detje doseže, si mora slednji Avstrijan poleg cesarskega gesla „viribus unitis“ po moči prizadevati, da bode cesarska beseda resnica postala, kar se bo toliko prej zgodilo, ako se bo sprevidilo, da cesar s temi besedami, da naj se namreč razni narodi v svojih posebnostih narodnih ohranjajo in njih jeziki spodobno spoštujejo, niso samo

---

[1]) Priskos v „Corp. script. hist. Byzant.“ Bonn 1829 I, 183. [2]) Šafařik in Klaproth mislita, da je Attilov tabor bil blizo Tokaja. Priskos piše, da ne daleč od rek Tysia, Tibisia in Drika (glej Stritter I, 496. confer. 499, 503). Slovanski Panoni so pod svojim vojvodom Batom segali do Srema, kjer je stal mons almus, današnja fruška gora. Mons almus, je prestavek domačega imena srem, kar pomenja: felix, beatus, almus. Primeri Sremič, vinska gora pod Vidmom kraj Save, kjer „almum vinum“ raste. [3]) Dio Cassi 49, 35. [4]) Ammian Marcell. 38, 8. [5]) Primeri moj članek: Jeli je bil sv. Jeronim Slovan? v „Novicah“ 1859 Nr. 26. [6]) Leo Sapiens Tactic. cap. 18. [7]) Appian („Illyrica“ cap. 22) piše o Panonih: „da nimajo vsemu panonskemu narodu občih poglavarjev“; primeri, kar se o severnih Slovanih pise: „Ne morejo nobenega vladarja med seboj terpeti“. (Adam Brem pri Schloezerji stran 59. Diethmar 329). Dalje piše Prokop (pri Stritterji II, str. 28. 29.): „da niso enemu edinemu možu pokorni, ampak, da že od starih časov sem živijo v demokratičnem ustavu (ἐν δημοκρατία), ker sreča in nesreča pridete na občni račun vseh“. Traki so imeli mogočne kralje, tudi stari Illiri; že iz uprav deržavnih se spozná, da Panoni niso bili ne Traki ne Illiri. Če še primerjamo, kako so se stari Panoni vedli v boji, bodemo sopet našli slovansk značaj. Panoni so iz logov napadali rimske vojake (Appian Illirica cap. 22), je radi v mužnate kraje zapeljali. Ravno o takošnem načinu bojevanja starih Slovanov piše Maurikios (pri Stritterji str. 274, 276; primeri tudi Leo Pacif. 18, §. 107.

izgovorili, kaj da je vsakomer modro in pravično in za Avstrijo naravnost potrebno, temuč, da so ž njimi tudi z deržavniško bistrostjo neogibljivo potrebno našega časa, živo vprašanje zdanjosti zaznamovali, kterega primerno rešenje se ne sme in ne more dlè odlašati".

„Narodnost, v posesti natorne in deržavne pravice, naj se razvija in raste. Kaj pa med njo spada? Vse telesne, dušne, serčne in značajske narodove posebnosti, njegove posebnosti v noši, šegah itd., najbolj pa tisto, v kterem se vse njegovo unanje in notranje bistvo tako rekoč verhúni in je z druzimi posebnostmi prav na tesno sklenjeno — jezik. Čeravno je med temi posebnostmi veliko privajenega in pridobljenega, je vendar še veliko več prirojenega, česar se človek ali narod ne more po svoji volji navzemati ali znebivati, česar si z vsem prizadevanjem ne more pridobiti, se ga z vso silo ne more rešiti, in kar, čeravno ko oblikljivo in pregibljivo, vendar ko stanovitno znamenje na sebi nosi. Tukaj se nam razodevlje moč, ki kratkimal človeška ni. Tù stojimo pred natoro, ktere stvarnik je Bog. Človek utegne deržave sklepati, narodov ne more vlivati, narodnosti ne ustvarjati. Zatoraj ne ravnajmo z narodnostjo tako preširno in brezvestno, kakor se dan današnji rado godí, ko se ona, če tudi ne za kak zleg (na Slovenskem pač!) vendar za kaj nepomenljivega, nepotrebnega, nekoristnega — otročjega celó razglaša; išimo marveč v nji zakon natore in modre Božje namene".

„Živali, rastlini, kamnu pravičnost prisojamo, in otrokom priporočamo, da naj ničesa po nepotrebnem ne ukončujejo, ker ima vsaka stvar s svojimi lastnostmi kako posebno namembo. Prisojamo vpravičenost lastnijam posamesnih družin in posamesnih ljudí, in se pri odgojevanji na-nje oziramo. In narodnosti, ktere znamnja so na množici družin, na trumi posamesnih ljudí očitne, nji naj bi pravice ne priznavali, ko ji je vendar Bog med stvarjenim svetom tolikanj imenitno in pomenljivo mesto odločil!"

In kako da je Bog poleg analogije potrebne mnogoternosti v natori tudi človeški rod razcepil v različne dele, kterih slednji bi poleg svojih lastnij splošne Božje namene človeštvu odločene veršil, — pisatelj nadalje razlaga. Al ker naši nasprotniki v svoji skerčenosti in neobčutnosti nobenega okusa nimajo za take sladke jedí, ker jim je višje duševno življenje že vse oterpnelo in le še iz razsušenih viter sebi in druzim okorno obleko pletó, nočem „Novičnega" prostora z lepimi besedami v tej zadevi zastavljati in le konec tukaj pripišem:

„Na mnogoternosti narodov sloni blagor človeštva. Kolikorkrat toraj mu je enoličnost protila, se je mnogoternost krepko oglasila. Človeštvu ni žugala večja enoličnost kakor po Rimljanih, ki so prav okrotno vsem premaganim narodom pečat svoje narodnosti na čelo pritiskali, — njihovo gospodovanje je nehalo in nova narodovska mnogoternost se je pokazala. Narodnost toraj zaseda imenitno mesto v natornem gospodinstvu, v gospodarstvu Božjem; ima toraj pravico biti, vstati in rasti".

Memo druzega, kar pa ne sega tolikanj v našo reč, čeravno je resnično, piše Wenzig nadalje:

„Al utegne kdo zaverniti: Akoravno naj mnogoternost sploh obstojí, ji vendar ne bo škodovalo, ako se temu ali unemu delu kterega naroda druga narodnost ali saj drug jezik vcepi. To utegnejo deržavni oziri velevati." Pregovor svarí in opominja: „Z majhnim se začne, z velikim se jenja". Poterdim, da naj se odrastliki ali deli narodovi s kako vsem prilično vezjo sklepajo, kakor na pr. Nemci z občnim književnim jezikom, kajti to jih krepí; da bi se pa temu ali unemu narodovemu delu ptuja narodnost vsajala, tega ne morem poterditi. Bodi vsa cena, vse spoštovanje deržavnim ozirom, ki jo zaslužijo, vedé, da druženje človeštva v deržave zgolj po narodih ni mogoče poleg vsega zgodovinskega razvitja, celó poleg zemeljnega obraza ne; vedé tudi, da narodnostno načelo ni ne pri odreji, ne pri vladanji najvišje in edino pravilo. Ker pa je vsaka narodnost pregibljiva in preoblikljiva za vse dobre in poštene namene, deržava pa le takošne namerja: ne sprevidim, iz kakošnih potreb bi deržavni oziri deržavljane prenaredovali. Ako ti oziri hočejo, da naj se nekteri narodovi udje, na pr., bolj oblikani, zraven maternega jezika tudi kterega druzega naučé, i! tedaj naj se oskerbé pametne, prileżne naprave za to potrebo; al iz tega še ne izhaja, da bi se mogli domačega zavolj tega znebivati in odvajati. Ne bodo se ne branili učenja ptujega jezika, ako se jim ne bo bati, da se jim s ponujanjem ptujšine hoče materni jezik in ž njim vred tudi narodnost kolikortoliko jemati; zakaj z jezikom se zgublja narodnost, ker si oba neskerhljivo tovaršijo delata. Kolikor narodov, toliko jezikov; in ko bi se danes nov narod obudil, svoj jezik bi govoril".

„Ima pa narodnost pravico do življenja in vsled tega tudi do rasti (pravi pisatelj v V.), ker se o njenem spodkopovanji narod v počasen, pa gotov pogin na duhu in telesu, po blagostanji in nravstvu obsoja, ko si nasproti z gojenjem svoje narodnosti narod vsestransko storivno sposobnost pridobiva; ima toraj ne samo pravice, ampak tudi dolžnost, pervega stanú ko za človeka nevrednega se braniti, in po druzem z vso močjo hrepeneti. Karkoli se tudi počne in zmišlja v vspešno prenaredbo, delo bo šlo le počasno spod rok in tolikanj bolj počasno, kolikor večje je narodovo število in posede krepkeji ohranivni nagon ter upornišo moč. Natora sama, hoté mnogoternost narodov, je nenatornemu ravnanju neprestopljive ovire na pot zavalila. Koliko let so potrebovali siloviti Rimljani, da bi bili polatinčili nekoliko svetá, in vendar skor nikjer niso dela doveršili, najmanj pri Gerkih in Germanih, ki so naposled v zahvalo njih mogoštvo razsuli. Kako dolgo je terpelo, preden so severne slovanske dežele ponemčili, al niso mogli ondašnjih slovanskih prebivavcov deloma z grozovito vojsko pokončati in vendar, še dan današnji so njih ostanjki sèm ter tjè raztreseni. Po navadi se prične prenarodovanje z vsilovanjem ptujega jezika. Z njegovim sprejetjem se zgodí ravno ko preselitev v ptuje slovstvo, v ptuje mišljenje, v drugo občnijo, v inakoverstne pride. Onak preseljenec kos za kosom prirojene narodne obleke s sebe terga, akoravno se je nikdar ne more popolnoma znebiti, in mu duševna starina zmiraj nagajljivo skozi novino poseva. Dolgo terpí in rod za rodom merjè, preden se staro z novim v kaj kilovega zvarí. Natora sama se pod takim teslom zvija in se bojuje in brani in kopotljá z vso močjo zoper tako grozovitost, ktere žalostne nasledke v spodtiki in okornosti jezika v očitno tožbo neutajljivo razodevlje. Veliko časa mine, in toliko več, kolikor priletniši je človek, preden svoj jezik pozabi in se ptujega privadi. Velikrat ima misel, al besede mu za-njo manjka; velikrat vé besedo, ali nezmožen je, da bi pravo misel z njo vezal in dopovedal; in ako ima tudi oboje, se mu naposled materialni jezik sam upira in mu pokoršino odpoveduje. Po notranjem in unanjem zaviran in zadeževan v kipenji čutíl le najraje po starem natornem pripomočku sega. Poprejšnje branje in občevanje, ter poprejšni pridi mu čedalje bolj ptuji prihajajo in vendar se v nove okolišine ne more zložno vkiriti. Je namešana nadloga in reva, ne v starem ne v novem za rabo, za nobeno reč ne merzel ne gorak, za norčijo pomilovanja vreden, in vendar spaka zaničljiva dovolj! Exempla sunt odiosa. Kaj pa, kadar se taka nadložnost med narodom jame kužno širiti? Narod zastaja v duševnem življenji; duševno uboštvo materialno tira za seboj: materialno pa rodí telesno in nravno nezgodo. Resnica je očitna. Spolnovanje svetih zapoved: „Spoštuj očeta in mater", in „ljubi bližnjega kakor sam sebe", jame pešati, zakaj sinovi in hčere narodove se vadijo jezik, in z jezikom ne samo slovstvo in zgodovine svojih preddedov, ampak tudi občevanje, pride, djanje in nehanje lastnih staršev in sorodnikov znimar pušati, in ko

jim spoštovanje do naroda ko širjega družinstva ponehuje, jim tudi čislanje ožje domače družine čedalje bolj zginja. Hlapnjenje narodne vezí tudi družinsko razpuša, in spoštovanje do vsega, kar posede in suče oblast, se naravnost spodkopuje.....“

„Kako krepko življenje pa se budí v narodu o gojenji narodnosti, ko namreč preiskuje in spoznava svoje lastnije, in v svojem djanji njih veljavo spričuje, ker one so moč! V domačem jeziku se razvija narodu duh in serce najložeje, najhitreje, najvarniše. Narod si po tem ne služi samo suhega kruha v potu obraza, in svoje otroke z nekoliko več ljubeznijo pestuje, kakor neumna žival, temuč obdeluje tudi slovstvo, se giblje v umetnostih, in znajduje koristne rečí; materialno blagostanje raste, in rojaki se povzdigujejo od ljubezni do samih sebe in do domače družine, do darovavnosti celó za ves rod. Ali se naj oprem na izglede Gerkov in Rimljanov, ki jih tolikanj občudujemo? Francozi se čutijo ko „grande nation“, in to jih vnema; Angležz se je spoznal za Angleža, in to mu delí velikost, in Nemci — ali bi bili res kaj prida postali, ko bi se bili še nadalje ko nekdaj francozili? Nikakor ne“. In Slovenci! rad bi vidil vašo čudovitost, ako se bote v eno mer le po ptujem kopitili, bo vas le ptuje devalo na vlak, kakor dervar štorasto kladvo na rajs! — „Ali tedaj prenarodovanje ni nespametno, škodljivo, neusmiljeno, grozovitno? In kdor se od naroda luši, ali ne ravná pregrešno, ker pervič sam sebe nevarno spakuje, in drugič narodu krivico dela, ker se mu bolj ali manj odteguje, mu svojo hasnovitost odrekuje, ko ima vendar sveto pravico do njegovih zmožnost in močí!“

„Utegne pa kdo ugovarjati: „„Čemu le se truditi z odrejo narodov poleg njih lastnij, ko se pri sedanjih okolišinah svetá, pri pogostoma občevanji, neprenehoma stiskovanji, in polagoma zrašanji narodov njih popolnoma zmešanje napoveduje““. — Težko težko se bode to zgodilo. Še je na svetu, v Evropi celó krepostnih narodov dovolj. Viditi je marveč, da se v Evropi natorno-sorodni življeji zadevajo in tudi sprijemljejo ne v pomešanje, ampak v natorno prileżno sostavo. Ako se nevarnost, ki v tej prikazni zdanjim deržavnim okrožjem pretí, ne more tajiti, je vendar iz popolnoma, hvala Bogu! čisto problematičnega pomešanja vzhajoča nezgodi še dokaj večja nevarnost. Pri pervi se utegne redoma tok in pristna struga napeljati vedé, s kom da je opraviti; pri drugi pa bi vso pretečenost, vso zgodovino in oblastnijo razdjavna, prav kavtiška čobodra nastopila, in počakati bi se moglo, kakošne čudne nove prikazni da bi se iz nje izcimile. Najboljši pripomoček toraj za odvernjenje druge, in za čisto oslabljenje perve nevarnosti je spoznavanje, izobraževanje narodov ko tacih. Zanemarjeni in zatirani, zbudaljeni in sprideni narodi — ti edini so nevarni“.

Ko je toraj pisatelj od „imenitnosti“ govoril, ki jo narodi po svoji mnogoternosti med svetom premorejo, in v storivnosti, ki jo po gojenji svoje narodnosti zadobivajo, tudi njeno vpravičenost dokazal, spričuje vred tudi njeno vrednost. In kolikor bolj se dandanašnji narodno čutilo sèm ter tjè samopašno obnaša, toliko bolj se sprevidi, da zanemarjanje ali celó zatiranje narodnost le slab sad rodí, in da je njih skerbno izobraževanje potrebno“, kar pisatelj v VI. bolj obširno izpeljuje.

„Ko namreč cesarski list veli, da naj se različni avstrijanski narodi v svojih narodnih posebnostih ohranijo in naj se izobraževanje jezikov spodobno podpira, poterja resničnost naših dozdanjih razlag, list sam pa v teh mislih dobiva primeren komentar. Njegove besede pa očitno tudi tistim nasprotujejo, ki blagostanja Avstrije le v njeni ponemčbi išejo“.

Pisatelj tedaj nadalje napčnost te misli korenito dokazuje, in podpore, na ktere ponemčbini verniki svoje modrovanje zidajo, dobro povija pretresovaje njih kerhkost, njih škodljivost in njih zblojenost naposled. Pravijo namreč, da bi bilo Avstrijo ložeje vladati, ko bi iz toliko mnogoverstnih delov ne bila sostavljena; ali pa, da bi potem zdanja osornost in neprijaznost med narodi nehala; da bi tudi Avstrija večjo posest in veljavnost v nemških zadevah s tem pridobila itd., kar še tistih piškavih teorij enaki glasovi po svetu trobentajo.

Ker se pa brušenje teh sanjarij nikakor ne splača, bo dovolj, ako se tem modrovačem skliče v kratki spomin minula in tekoča nemška zgodovina, ker si ravno med enonarodnimi Nemci neminljive homatije in razpori roko podajajo, in oni sami nad svojo neslogo in svojim nesrečnim stanjem roke obupno sklepajo; čemu še druge pojati v ta nagnjusni vertinec!

Opomnim le še, da naj bi že vendar nehalo tisto nadležno bahanje z „nemškim slovstvom“ in ponemčbino zagovarjanje iz tega nagiba, ker imajo le Nemci slovstvo, Slovani na pr. pa ne. Naj bi se že vendar ta smešna in ostudna prevzetnost jela sama sebe sramovati! Al drugi narodi morda le zavoljo „nemškega“ slovstva na svetu bivajo? I, tedaj naj se pa vsa zemlja v nemško knjigarno spremení, s bukvarniškimi prevali zastavi in ves človeški rod v same bravce nemških knjig prestvari, ako je z nemštvom dodelan človeštva vek in tek svetá! **Rogač.**

Še neki Vodnikov spominek.

Ko vzamem letošnji tečaj nemškega koledarja „Sternkalender“ v roke, mi nasproti stopi sostavek z napisom:

Wer war denn dieser Vodnik?
Eine Fahrt in's Krainerland.
to je: *Kdo pa je bil ta Vodnik?*
Potovanje na krajnsko zemljo.

Kako, si mislim, je prišel tak sostavek v nemški koledar tacega izdatelja, ki svoje oko obrača bolj na visoko cerkveno in deržavno politiko, in težko kaj vpraša za slovenski narod, ki je že davno nekakošno vtopljen med ptujšino. Pa mož, ki ima bister um, kakor dr. Brunner, vrednik časnika cerkvenega in imenovanega koledarja, povsod vé opaziti, kar je resničnega, dobrega, hvale vrednega. V koledarji sam popisuje, kako je prišel na krajnsko zemljo, in kako se mu je godilo, zlasti v Postojni, kjer je v zadnje v duhovski hiši, kjer je takrat še bival mnogozaslužni dekan gosp. Anton Kurc, našel bolj primerno prenočiše; bilo je namreč ravno v sredi vojskinega hruma, v binkoštno nedeljo zvečer lanskega leta. Ogledoval se je drugi dan s starega grada na Saviču po lepi Pivški dolini, in potem pod tistim po čudovitih postojnskih jamah. Zopet na svoje stanovališče pridši, je našel na mizi ravno nove bukve v četertini natisnjene v Ljubljani, ki mu jih je kaplan g. Janez Kapus hotel v spomin podeliti. Bile so bukve z napisom: „Vodnik-Album“, mit Beiträgen von 86 Verfassern und 4 lithografirten Beilagen, herausgegeben von Dr. E. H. Costa.

In tedaj obilno znani pisatelj dalje naznanuje svojo najdbo in svoje misli:

„Vodnik! — tedaj očitno neka krajnska veličina, ki je v kakoršni koli vednosti, umetnosti ali obertnosti razgledovanje budila. Bukve so po vsaki poti vredne, da jih človek nekoliko prebira“.

„Najpoprej sem bral životopis Vodnikov — in sem našel učenega moža, slavljenega zavoljo izobrazevanja slovenskega jezika — visoko obdarovanega, za svojo domovino in za njeni jezik nadušenega človeka, ki je v svojem življenji, polnem pridnosti, truda in samodarovitosti, le žel zavid in preganjanje — in kteremu v čast se zdaj — 40 let po njegovi smerti — izdaja spomenik, s kterim se na enkrat po njegovi smerti vse hoče nadomestiti, kar se je o življenji tega moža zamudilo“.

„Dajmo zdaj nektere izpiske iz životopisa Vodnikovega“.

Tukaj sledí ves Vodnikov životopis, kakor se nahaja v spomeniku, sostavljen po dr. H. E. Costa-tu. Dalje piše dr. Brunner:

„Tako je bil tedaj ta Vodnik po lepem popisu svojega značaja, ki se tudi v spomeniku nahaja iz roke prof. Petra Petruzzi-ta, blagodušen, nesebičen, dobrodelen, in ko ga je huda nesreča obiskala, ko skala terden zoper mahljeje ojstre osode, kakor Dante, ki ga je sam obilno čislal“.

„Koliko družnikov Vodnikovih, ki so na potih tega sveta po lastni ugibnosti in ptuji ugodnosti došli do veljavne službe in dobre plače, se je s pomišljevanjem in pomajevanjem oziralo v preganjanega moža kot v ubozega revčka, in ga je sebičnika imenovalo zavoljo njegovega tihega, vednosti udanega življenja! Kakor so taki ljudje nečislani ostali, dokler so živeli — razun če so se sami kje na dan rili — tako jih tudi zdaj nihče ne pomni v celi domovini. Nasproti pa so Krajnci čez 40 let še ponosni za svojega Vodnika, in njegovo djanje mislijo še v posebnem znamnji oznanovati naslednikom“.

„Daljno razlaganje tega, kar je Vodnik razun preiskovanja domačega in druzih jezikov storil kot starinoslovec in zgodovinar, ne gré v obsežek tega koledarja. Pa en spomin iz njegovega življenja hočemo vzeti iz g. Babnikovega spisa v ravno tistih bukvah. Napis se glasi: „„Koza.““

Tukaj sledí vsa tista ginljiva pripoved, kako se je Vodnik potegnil za preganjano nedolžno siroto, in kako je dalje oskerbel njeno srečo. In potem sklene pisatelj besedo s tem: „Zdaj, ljubi bravec, poznaš zaslužnega moža — ki je bil avstrijansk deržavljan — v njegovi domovini ga imenujejo mojstra pevcov v slovenskem jeziku — poznaš Val. Vodnika, od kterega blezo poprej, če nisi Krajnec, nikoli v svojem življenji nisi nič slišal; naj ti bo v tolažbo, da tudi jez sem se še le pri svojem gostoljubnem in prijaznem gospodarji v Postojni (zakaj eno noč in en dan sem bil njegov gost), soznanil z imenom in bitstvom tega mnogozaslužnega učenega moža in obdarovanega pesnika“.

Tako dr. Brunner. Slovenci se smejo veseliti, da Nemec, in sicer dobro znan in učen mož, tako slavi njih rojaka, in čisla tudi njih narodnost. Hicinger.

Kratkočasno berílo.

Spominek pri lipah.

Po narodni pripovedki.

Slovanski narodi so živeli nekdaj v edinosti in bili so miroljubni. Dana beseda bila jim je sveta. Kadar je star Slovan bogove za priče poklical, bi bil pred stebre zemlje omajal kakor njega drugač obernil.

Bogovi — se vé da še paganski — so imeli mnogo slabost kakor ljudje, kar bomo iz sledečega vidili. Bili so sovražni.

Brandiboj je bil eden najhrabriših Slovanov tistega časa, ko se je sledeče prigodilo. Pri vsakem boji je bil zmagavec; njegova pest je bila železna, toraj se ga je vse balo. Sicer pa je bil prijazen in mil.

Tačas so imeli Slovani boj s sosednim ljudstvom. Večkrat so se že v malih praskah z njimi kresnili, pa vselej so bili otepeni. Brandiboj je ležal cel mesec domá bolan. Žalostne novíce so ga strašno razserdile. Priseže se maševati nad sovražnikom. In mož beseda je bil.

Ozdravivši skliče nekega dné 19 mladih korenjakov in jim pové svojo prisego. Vse se zatega del hvali: Ves vesel jim reče: „Marsikak naklep naših preddedov je splaval že po vodi, ker so bili premalo terdne volje. Da nam tudi ta naklep, kterega smo zdaj sklenili, po vodi ne splava, in se mašujemo za prelito kri svojih dragih rojakov, prisežimo pri večnih bogovih, ne pred domú se verniti, preden ne bo od naših mečev kri sovražnikova kapala!“ — Vsi radostni prisežejo. Brandiboj je njih vodja. Ponosen gré pred junaki tjè v sovražne pokrajine. Ni mislil, da bodo vsi razun njega, tam ostali, hinavsko pobiti.

Maševanja željni premalo pazijo na zanjke, jim od sovražnika nastavljene, in pogumnost jim nič ne pomaga. Veliko popred so jih izsledili, preden so se tega nadjali. Sovražnik vedši, da jih je le malo, se oboroži, kar se le dá, in jih pričakujejo šestkrat močneji v germovji neke soteske. Komaj pridejo Slovani brezskerbni v sotesko, kar planejo izza germovja nad-nje. Strašno vpitje se razlega po soteski, bojni rogovi odmevajo po bližnjih sterminah in daljnih pečinah; groza in strah prevzame te in une. Ubežati ni bilo mogoče, se braniti še manj. Vsi Slovani popadajo. Ni jim bilo dano si v kervi sovražni žeje ugasiti. Samo vodja se skrije v tamno votlino bližnjega skalovja.

Tù premišlja Brandiboj svoj žalostni stan. Strašen se mu zdi, pa je bil še le začetek žalostnih prihodnjih dní. „Blagi rojaki! — reče — popadali ste, preden ste kaj dosegli! In jez — jez nesrečnik, jez še tù bivam! Skrivam se enako divji zverini po skalovji, ki se belega dné bojí. Kaj čem odgovoriti rojakom, ki bodo vernivšega popraševali? Tovarši so popadali, in — jez ubežal, se skril v to jamo!“

Za malo časa omolkne. Serpo gleda okoli sebe; divje obrača svoje oči proti nebu pa govori: „Ti moj varh, zakaj me niso sovražne pušice zadele? Zakaj nisem z rojaki vred padel in umerl? Končaj me; jez ne morem preterde osode prestati! Nak, nak! prisego moram še pred spolniti; moram se maševati; moje sercé hrepení po gorki kervi sovražnikovi! Pomagaj mi, pomagaj! — Morda se še lahko nocoj mašujem. Sovražnik vesel zmage ne bo mislil na-me. Hočem se tjè splaziti in jih napasti“.

Tako sklene in gré iz jame. Bila je tamna noč; nobena luč ne razsvitljuje zemlje. Sovražnik zmage in plena vesel je potoval domú. Brandiboj gré po stezi tjè proti vasi. Pa tamna noč in nevihta, ki mu je v sercu razsajala, ga zapeljete na krivo pot. Vso noč hodi in hodi, pa zastonj. Nič več ne pride nazaj na pravo pot. Precej, ko se zdani, gré na neko goro, in gleda, kje da je. Zdelo se mu je, da je preveč na desno zašel. Pa še bolj se zmoti in zmiraj dalje od prave poti gré. Nazadnje se verne nazaj in išče steze. Nič ni. Gosta megla leží čez gojzd, da ne vé ne naprej ne nazaj.

Kmalo potem začne deževati in dežuje 14 dni. Vsi potoki in vse reke prikipijo do brega. Brandiboj pa le hodi in hodi, zdaj poleg rek, zdaj poleg hribov. Prepadi in sterme pečine ga ne strašijo. Cele tri mesce hodi po neizmernih gojzdih in pustinah; prebrede globoke vode in preplava dereče reke. Kadar lačen in truden hoče počivati in se okrepčati s koreninami in srovim mesom, ga nadlegova zverina, da komaj se ji brani.

Al vsem terdim overam kljubuje orjaška postava Brandibojeva. Bolezen ga ne potlači; le kervavo maševanje in obup mu razsajata strašno po sercu, in mu ne dasta mirú al pokoja. Zarotí se zmiraj proti severju iti, in se v pervi vasi znositi. Osem dni hodi. Deveti dan spozná nek germ, al kako hudo mu je pri sercu! „Bogovi, hudi bogovi!“ — kriči in pade na obraz, kakor bi ne hotel nič viditi. „Hudi bogovi! kaj vidim, kaj gledam! to so domače pokrajine! Moj rojstni kraj je tù! Ni več časa se oberniti! V kervi svojih bratov moram osvete meč oprati! Oj, krí mi zastaja po žilah! Da bi se za prijatle, brate maševal, sem šel od doma, in zdaj zdaj?“ — ne more več govoriti, bridka žalost mu zaprè besedo. „Neumerjoči bogovi! kaj sem krivičnega storil, da me tako tepete? Udati se moram; kar ste sklenili, bo storjeno“. Vroče solze toči kakor nikdar poprej. Še pol dné, in — o groza! dobro je vedil — pride v domačo vas. Trese se kot šiba. Stokrat in stokrat obstane in se hoče oberniti. Pa nesrečna prisega ga naprej podí, kakor vihár derví valove morja.

Že so zvedili Slovani prežalostno novíco, da so njih

hrabri rojaki v soteski pobiti bili. Tulijo in žalujejo in prepevajo mertvaške pesmi svojim rojakom na čast. Najbolje so žalovali po vodji. Brandibojevi starši so še živeli. Imeli so še edino hčer. Serčno so to ljubili, serčno jo je ljubil tudi njeni brat. Jokaje ga je spremila dalječ dalječ čez vas. Zvedši pa smert dragega brata, je hodila vsaki dan tjè solze točit, kjer sta se ločila. Bila je zdaj edina podpora žalostnim staršem.

Nezapopadljive pota osode! Ravno svojo sestro, pridši do kraja bridke ločitve, najpervo zagleda žalostni Brandiboj po stezi gredé. Strah mu vse ude prešine, ko jo zagleda. Hoče obstati, ne vé kaj bi počel. Pa ravno ta trenutek ga tudi sestra zagleda in spozná. Jerbašček ji pade z rok. Debelo ga gleda nekaj trenutkov; kakor zid stojí. Pa naglo se zavé, in ga teče objet. „O ljubi brat, ali še živiš? Ali se mi ne sanja, ali je res, ali si ti? Res je, res! O kaj sem vse že prestala, in kaj morebiti tudi ti, brat ljubeznjivi! Kako si bled, kako vpaden! Zakaj molčiš? Saj si zopet pri nas domá! Kdo je bolje žaloval po tebi kot jaz in tvoji starši“.

„O neusmiljeni bogovi! — strastno beseduje Brandiboj natihoma — zdaj mi je jasen vaš naklep. Prisege ne prelomim! Vse hočem vaši neusmiljenosti žertovati, vse spolniti!“

„Kaj tožiš? — praša sestra dalje — kaj ti je, dragi brat, povej mi? Pozabi terpljenje, ki si ga prestal! Spomni se mene in svojih ljubih staršev!“

„O sovražni bogovi — divjá zdaj Brandiboj — zato ste me živega pustili, da moram vaši požrešnosti najdražji dar žertovati! Kervoloki duh! ali so ti pregrehe take prijetni darovi?“

Tako govorí, in preden še zgovorí, porine meč svoji nesrečni sestri v persi. Na glas zavpivši: „Brat!“ se zverne na tla in krí ji teče curkoma iz rane. — „Hudobni duh — odgovorí — mi je zapovedal, me je silil, te umoriti. Prisego moram spolniti. Hodi v miru in odpusti mi! Kmalo se boš maševala!“ Pri teh besedah se prebode trikrat z mečem in se zgrudi zraven sestre.

Kmali potem gré nekdo iz bližnje vasí memo, in vidi strašno prigodbo. Bližje pridši spozná Brandiboja v svoji kervi se valjati, zraven njega pa bledo sestro. Poprašuje umirajočega po imenu morivca. Brandiboj se sklone in s hripovim glasom pové vse, kar se je zgodilo, ter prosi naj ga zraven sestre tù pokopajo, in izdihne svojo dušo.

Popotnik teče nazaj v vas žalostno novico naznanit. Vsi sosedje se zberejo na mestu. Tudi starši nesrečnih mertvih, vidši tek ljudí iz vasí in bavši se za hči, grejo za njimi, in pridejo, še prekmalo na mesto groze. Zgrudijo se zraven mertvih trupel. Nesó jih proč, pa zbolé in sedmi dan umerjejo. Pokopali so jih zraven nesrečnih otrok.

Slovani, da bi jim spomin te strašne prigodbe nikdar ne zginil, zavalé dva silno velika kamna na grobe; zasadé 19 lip v vedni spomin unih 19 rojakov, ki so z Brandibojem nad sovražnika šli. Vsako leto se potem tù shajajo. Žalostna novica pa se kmali dalječ okoli zvé; vse žaluje po Brandiboji.

Kje sta ona dva kamna, kje stojé tisučletne lipe s svojimi košatimi vejami, se ne vé. Kraj se imenuje: „Spominek pri lipah“. Iši ga, pevec, s svojimi strunami, hodi čez hribe in doline, čez vode in reke, popevaj svoje junake, jokaj se na razvalinah minulih časov, pri slavnih spominkih pa udari na strune, da odmeva se od bližnjih in daljnih stermin in pečín milo doneči glas in prešine vse rojake tvoje!

J. Fr. Št.

Dopisi.

V Zagrebu 3. febr. A. K-s. Pretekle ste dve leti, odkar je slavil naš narod stoletnico Vodnikovo. Veselje je bilo prebirati imena darovnikov, ki so darovali vsak po svoji moči in zmožnosti prineske za spomenik, ki bi se imel postaviti na slavo pervaka naših pesnikov. Tudi bratje naši na Horvaškem so obhajali z nami vred stoletni rojstni dan Vodnikov, ter so doprinesli tudi svoj del v njegovo poslavljenje. Ni toraj čuda, da poprašujejo: kaj nameravamo napraviti z nabranim dnarjem? *) Ne dajmo se dolžiti nehajstva, temveč pokažimo, da nam je mar za poslavljenje našega Vodnika. Naj se določi, kaj in kako se ima zgoditi, in položi naj se račun, potem se pa lahko kapital vloži makar na deset ali dvajset let na obresti, če je še zdaj premajhen, da bi se kaj častitega napraviti dalo. Med tem se še bo našla tù ali tam blaga duša, ki še bo kaj darovala v ta namen. Poznam visoke gospode, ki pravijo, da ravno zatega del nočejo nič darovati, ker ne vejo, kaj se bo zgodilo z dnarji. Kar je zagrebških darovnikov, se vsi potegujejo za spomenik materialen, kakošnega je gospod dr. Toman že od početka v mislih imel, in teh misli je gotovo tudi večina Slovencov. Predlogi o štipendiji itd. so le domoljubne misli poedinih domorodcov, ki so sicer vse hvale vredne, pa niso praktične. — Drugo izdanje „Leptira“ za 1860 troškom gosp. Stojšića je že dogotovljeno. — Pod tiskom se nahaja prestava Wenzigove brošure „Razmišljenje austrijanskega podanika o carskom pismu od 9. rujna 1857“.

Z Ljubljane. V nedeljo je bil letni zbor pripomočnega družtva obertnikov in rokodelcov, kterega so počastili Njih ekscelencija prečastiti gospod deželni poglavar grof Chorinsky s svojo nazočostjo in se ga je udeležila obila množica častnih in djanskih družbenikov. Iz nagovora neutrudljivega predstojnika gosp. Janeza Horak-a smo zvedili, da družba krepko napreduje in se čedalje bolj dobrotno in potrebno skazuje malim obertnikom in rokodelcom, ki dnarne pripomoči potrebujejo, kterim je preteklo leto 72.787 fl. izposodila. Res lepa pripomoč! Razun tega pa, da je ta kapital obernila na 435 posojíl, je z varčnim gospodarstvom družbino matico pomnožila za 562 gold. 31 kr., ktera ima zdaj v vsem 1933 gld. 26 kr. lastnega premoženja. Dopadalo nam je še posebno slišati, da ta družba ne preiskuje obist in čev človeku, kteri jo posojíla prosi, in da ne zasleduje njegovega premoženja do desetega urbarja, preden mu kaj posodi; če je kakošen rokodelec v potrebi in je družtvu znan, da je pošten in priden človek, dá mu, česar želí, če le more, brez vseh ovinkov in sitnih potov. S tem prav se skazuje milodarno napravo, ne pa le špekulativno dnarničarko. Pa še nekaj druzega lepega imamo od te družbe povedati. Na predlog gosp. Horak-a je nabrala lani s tem, kar je tudi z svojega premoženja dodala, od svojih družbenikov 360 gold. Ta znesek je podarila rokodelski nedeljski in realni šoli in pa družbi rokodelskih pomočnikov in s tem pokazala, da ji je tudi mar za omiko svojih ljudí. Poslednjič se je zahvalil gosp. predsednik družtvenemu pravosredniku gosp. dr. E. Costa-tu za neutrudljivo in nesebično podporo v vseh družtvenih zadevah in mu je v spoznanje teh zaslug v imenu družtva podal pismo častnega družtvenega uda; dalje je očitno zahvalo izgovoril vsem gosp. odbornikom, ki so se tako marljivo poganjali za prid družtva, in so lani bili: gosp. Rudholzer Vilhelm, urar, predsednika namestnik, gosp. Klemenčič Anton, hišni posestnik, računar, in pa gospodje: Drašler Fr., čevljar, Freiberger Jur, klepár, Jelačič Fr., čevljar, Mikuš Lor., fabrikant dežnikov, Milic Jož., bukvotiskar, Rost Vilh., sodar, Šerc Fr., kerznar, Tambornino Karl, zlatár, in pa Waidinger Feliks, glažar, — zlasti pa še gospod kasirju Antonu Heidrich-u za veliko delavnost njegovo. — Potem so bile mnoge dnarne rečí zboru na znanje dane. — Na povabilo gospod predsednika: naj se oglasí, ako ima kdo kako željo ali kaj druzega na sercu, ni nihče nič omenil, tedaj je zbor s tem poterdil, da je vse

*) Gospod dr. Toman, ki ima vso to reč v rokah, nam je obljubil, da bo stopil z računom in predlogom kmali na dan.
Vred.

prav, kakor se ravná. Ko je bila tudi nova volitev nekterih odbornikov končana, je gosp. dr. E. Costa besedo poprijel in omenivši nove razmere obertnijskega in rokodelskega stanú, ki se bojo z vpeljavo nove obertnijske in rokodelske postave začele, je iz nje povzel veliko važnost tistega razdelka, ki določuje družtva. Od sv. pisma začemši, ki pravi, da ni dobro, ako je človek samec, je gledé na mnoge dobe starih, srednjih in novih časov, lepo izpeljal očividno potrebo, da se ljudje enega opravilstva združijo in z zedinjeno močjo sami sebi in svojim pomagajo. Al da tako zedinjenje tekne, mora prostovoljno biti, ne pa prisiljeno. „Živa priča, da je to mogoče — je sklenil gosp. govornik — je ta naša družba, ki se pod skerbnim vodstvom z dušo in telesom njenemu pridu udanega predsednika gosp. Horak-a po pravici šteje ljubljanskim obertnikom in rokodelcom v čast“.

Z Ljubljane. V pondeljek zvečer je napravila tukajšna pevska družba pod vodstvom gosp. Nedved-a svojim družbenikom prav vesel večer. Zasukala je celo „besedo“ (koncert) nekoliko po pustni pratiki in s tem je vsem močno vstregla. Pelo se je največ rečí v zboru (koru); národne štajarske pesmi so peli štirje gosp. pevci v narodni štajarski obleki; štirje za „popotne muzikante“ oklicani umetniki so godli pustu na čast četveroglasno burkico; nek izversten gledišen igravec je govoril smešnico itd. Obila množica pa je poslušala mične pesmi, godbo in deklamacijo sedé pri mizah, s kterih je dišala pečenka pa gnjat in so zvonili kozarci z vinom in pivom. Tako je bilo za vse skerbljeno, da je bil naslov tega večera res „utile dulci“. Če nas pa vprašate: kako pa so pesmi dopadle? vam lahko rečemo, da vse prav dobro, ker so bile res — hvala gospodu vodju! — lepo izbrane, in — hvala vsem gospodom pevcom! — izverstno prepevane; zvonec pa so nosile zraven štajarskih slavenske, ki so tako globoko v serce segale, da bolj znane so poslušavci s pevci vkupaj peli in je včasih tak vesel hrup bil, da so se gosp. pevci mogli možko deržati, da niso iz „konteksta“ prišli. Ko bi še le vsi domači, kterim je dan dober glas, se udeleževali z dušo in telesom domačega petja, ktero vselej, kadar koli in kjer koli se sliši, izbuja največjo radost, oj! kako bi potem še le slovéle mile slavenske pesmi.

Gomiljski zdravnik.

V Gomilji bil je kdaj zdravnik.
Nikogar ni ozdravil;
Če bil je tudi zdrav bolnik,
Na noge ga ni spravil;
Bolné za zdrave je spoznal,
Za zdrave pa se grozno bal,
Brez šal!
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Kdorkolj zašel mu je v roké,
Je mogel kri preliti,
Izžel je vse ko arenke,
Se mogli so postiti;
On pa se z vincom je krepčal,
Ko kapljo spraznil je bokal
Do tal.
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Katerim ni dišala jed,
Je svetval jim čiščenje;
Kdor ni po tem prišel u red,
Mu dal je za potenje;
Od zunaj je kaj rad flaštral,
Divjino pridno porez'val
In žgal.
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Dekletam ni dajal zdravil,
Vedril jim je glavice,
Skrivnosti take jim drobil,
Da speklo jih je v lice.
Tako je mož, zdravnikov cvet,
Skerbel za ta in uni svet
Več let.
Oj oj, aj aj, oj, oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Pretekel ni nobeden dan,
Da ni se kdo odlomil;
Cerkvenikom poboljšal stan,
Zaslužka jim naklonil;
Solznih jim rekel je očeš:
Bolezen bila je zares
„Maliös!“
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Na kmete šel je vsigdar rad,
Dišale so mu krače,
Prinesel dostikrat je gnjat
Saboj in kos pogače,
Čez to pa še gotovi groš;
Vse stisnil je premodri mož
V svoj koš.
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Kjerkoli on je obtičal,
Se deržal je ko smola,
Poprej iz mesta ni ustal,
Prem ni ga bila volja,
Če bil bi tudi sam župan
Alj fajmošter ali kaplan
Bolan.
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Njegovi ključ alj pelikan
Ne dá se prehvaliti,
Celé zobe je drel iz škranj,
Po tem so šli nagnjiti;
Zavil mož je ključ in, hrust hrust!
Prinesel zob je in čeljust
Iz ust.
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Prišla pa po-nj je grenjka smert
Strašno sta se metala!
Al mogel je pod rušev pert,
Ž njim vednost je zaspala;
Gomiljčani se veselé,
Enakiga si ne želé
Dosle.
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

Pred letom so dobrotniku
Postavili spominek,
Načerkali popotniku
Sledeči opominek:
„Mojster-skaza oj! tù leží,
Vsakteri naj od tod beží,
Meži!“
Oj oj, aj aj, oj oj, aj aj,
Zdaj ni zdravnika takiga
Ni ga!

V. Kurnik.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Z Dunaja. Presvitli cesar so ukazali, da se vprihodnje morejo generali uredoma, višji oficirji pa na svojo lastno prošnjo iz službe izpustiti proti temu, da spet v službo stopijo, ako bi treba bilo. Tudi je oficirjem dovoljeno vojaško službo popolnoma zapustiti (kvitirati) in kakošne druge (civilne) službe si iskati; ako ni nobenega zaderžka zoper tako odpoved, naj se odšteje takim oficirjem dveletno plačilo.

— Po najnovejšem vojaškem šematizmu šteje cesarska armada 4 maršale (knez Windišgrätz, grof Nugent, grof Vratislav in baron Hess), 17 feldcajgmojstrov v službi, 25 pa v penzijonu, 95 maršallajtnantov v službi, 132 v penzijonu, 124 generalmajorjev v službi, 186 v penzijonu, — v vsem skupaj tedaj 583 generalov; oberstarjev je pa v službi 262, v penzijonu 304.

— Bivši minister kupčijstva vitez Juri Toggenburg je po cesarskem sklepu od 6. t. m. za deželnega poglavarja v Benetkah izvoljen.

— Nova obleka žandarjev je nek že določena; namesto svitle železne kape bojo dobili klobuk ces. lovcov, suknja bo zelena s rudečimi obšivi; oficirji bojo imeli kartuš kakor huzarski oficirji.

— Vrednost iz vsega našega cesarstva lani v ptuje dežele izpeljanega in iz ptujih dežel v naše cesarstvo vpeljanega blaga znaša 555½ milij. gld., tedaj za 41 milijonov manj kakor predlanskim. Vpeljalo se je ptujega blaga lani za 268 milij. in 62.528 gold., izpeljalo pa našega za 287 milij. in 458.451 gld. Izpeljalo se ga tedaj je za 13 milij. in 291.184 gold. več, vpeljalo pa za 54 milij. in 36.971 gold. manj kakor predlanskim. Vojska je bila tega kriva. Zlasti kmetijskih pridelkov, sadja in oljnatih semen se je izpeljalo skor za 1 milijon več, tudi premoga veliko.

— Monakovski časniki pišejo, da je rajnki gonfaloniere Camerini v Ferari na Rimskem našemu cesarju 60 milijonov frankov zapustil.

— Tistega kupčijskega strežaja Schmitta, na kterega ves sum letí, da je svojega gospoda Hurca tako grozovito umoril, kakor so zadnjič „Novice“ povedale, so 10. dan t. m. z njegovo nevesto in sestro izročili dunajski sodnii. Kakor se sliši, ne taji, da je umorjenega v skrinjo djal; umoril ga pa — pravi — on ni, ampak neki drug njemu neznan človek. Bomo že slišali, kaj bo dalje.

Z Gradca. Mestni odbor je sklenil, iz mestnega premoženja pripomoči, da se graško vseučilišče razširi z napravo zdravilskih višjih sol.

V Terstu. Deželno poglavarstvo ponavlja prepoved od 28. dec. 1850, po kteri ne sme nihče, ki gré iz Tersta v unanje dežele, čez 4 gold. šestic in čez 2 gold. kraj-

carjev seboj vzeti. Kdor se pregreší zoper to prepoved, zapade kazni in plača do štirikrat toliko, kar je čez dovoljeni znesek šestíc ali krajcarjev seboj vzel.

Koroško. Odbor deželnih stanov je z mestno županijo in kupčijsko zbornico vred presvitlemu cesarju prošnjo poklonil za obstoj deželnega poglavarstva v Celovcu. Cesar so poslancoma odgovorili, da o tej zadevi še ni nič sklenjenega in da se ta reč bo v resen prevdarek vzela.

Ogersko. V Peštu so — kakor „Wien. Zeitg.“ od 6. t. m. piše — na včerajšnem plesu po polnoči hotli, naj jim muzika igra prepovedani Rakoczjev marš. 3 mašiniste so potem zaperli; množica pričujočih je terjala, naj jih izpuste. Na pomoč poklicana straža je brez orožja zadušila nepokoj.

Slavonija. Svetli škof diakovarski gospod J. Strosmajer so varhu vatikanskega arhiva v Rimu 3500 skudov darovali zato, da je izdal v tem arhivu shranjene, jugoslovanstvo zadevajoče stare pisma; dalje so darovali dalmatinski-horvaški gimnazii v Senji 1000 gold., 1000 gold. pa glagolitskemu semišču v Priku v Dalmacii.

Beneško. 15. dan t. m. je bila po ukazu generalapoveljnika cesarske armade na Laškem fml. grofa Degenfeld-a nagla sodba oklicana za vse hudodelstva zoper vojaško deržavino oblast po vsem Beneškem, v okrajni Mantove in Trienta. Kakor oklic pravi, si prekucijska stranka na Laškem čedalje bolj prizadeva, vojake zapeljati, da bi prelomili zvestobo cesarju svojemu. In zato ta ojstri ukaz. — V Benetkah, kakor tudi v drugih laških mestih Mantovi, Trevisi itd. so poslednji čas več nepokojnih, med njimi nektere dohtarje in profesorje, zasačili in jih potirali iz Laškega, 5 duhovnov pa so na prošnjo gosp. patrijarha zaperli v samostan al „Redentore“. Kar čutijo ljudje, da je vlada ojstrejše strune napela, so nekako bolj pokojni.

Z Laškega. Spet so se laške homatije drugač zasukale in najvažniša novica, ki jo imamo danes povedati, je ta, da cesar Napoleon zdaj noče, da bi se srednja Italija zedinila s Sardinijo, zato, ker ji Sardinija noče dati Savoje in Nice, po kterih deželah francozka vlada živo hrepení. Cavour, ravno tako bister kakor svojeglaven minister si nek misli: „kaj nek bomo vam Francozom Savojo dali in Nico, ker nam niste dali Beneškega, ki ste nam ga obljubili“. In Cavour nasprotuje zdaj toliko bolj francozkim željam, ker je angležka in tudi rusovska in pruska vlada na njegovi strani. Napoleon je zatega voljo zlo hud na Cavour-a, in žuga, da bo francozka armada posedla Toskano. To novo zapletko odverniti, je na vrat na nos poslal Cavour svojega najboljega prijatla grofa Nigra v Pariz, da bi cesarja pregovoril, naj bi ne storil tega. Vse gleda zdaj na to, kako se bo ta nova homatija rešila in ktero pot si bo Napoleon izbral, priti iz te nove zadrege. — Ako je res, da je Garibaldi izvoljen za poveljnika srednje-talijanske armade, je znamenje to novega viharja. — Angležka vlada je za poravnanje laških zadev 4 rečí nasvetovala in ta svoj svet vsem velikim vladam poslala. Pervič pravi: „Avstrijanska in francozka vlada se brez dovoljenja velikih vlad ne smete s svojima armadama vtikati v Laško; drugič: po poravnanih laških homatijah naj francozka svojo armado odpravi iz Rima in vsega Laškega; tretjič: v beneške zadeve se nima nobena druga vlada vtikati kakor avstrijanska; četertič: Sardinija naj v srednjo Italijo tako dolgo svoje armade ne pošlje, dokler ni znano, kaj je ljudstvo sklenilo; če se sklene, naj se srednja Italija zedini s Sardinijo, potem zná storiti kar ji je drago“. Francozka vlada je odgovorila, da je popolnoma zadovoljna s pervim nasvetom; zastran ostalih treh pa pravi, da se je tù in tam še marsikaj pogovoriti treba. Avstrijanska vlada je rekla, da zedinjenja srednje Italije s Sardinijo nikdar ne bo dovolila. Kaj mislite ruska in pruska, še ni za gotovo znano. — Zastran papeževih zadev, se govorí od pisma, ki ga je rusovski car sam Napoleon pisal; v tem pismu nek Napoleona prosi, „naj se sprijazni s papežem in naj ne terpí sovražnih naklepov na cerkev, ker prid francozki in mir evropejski to terja“. Tudi od Napoleonovega sinčeka se pripoveduje, da je unidan, se vé da od svoje matere cesarice podučen, Napoleona prosil, rekoč: „Dragi oče, nikar ne bodite hudi na papeža; je moj kerstni nunček (boterček)“. Iz Napolitanskega se piše, da ministerstvo še zmiraj prav ne vé, ali naj bi mirovalo ali pa svojo armado čez mejo sv. očetu na pomoč poslalo. — V Rimu je zdaj precej mirno, ker francozki general Goyon nepokojne zlo berzduje, v Jankinu pa zlo vrè. Sliši se, da sv. oče mislijo kralja sardinskega izobčiti, ako potegne Romagno na-se.

Z Nemškega. Slavni starček Ernst Moric Arndt je 29. januarja umerl 91 let star. Po pesmi „Was ist des Deutschen Vaterland“ je bil znan deleč čez nemške meje, in če se je ta pesem nekterim Nenemcom, ki so jo leta 1848 peli, ravno tako prilegla kakor zajcu boben, gré vendar starčku čast in hvala, da je ljubil svojo deželo kakor malo kdo, in bil tako lep izgled, naj vsaki ljubi svojo domovino kakor je on ljubil svojo!

— Pruska vlada čedalje bolj čuti, da Napoleonova politika utegne sčasoma Nemčii nevarna biti; zato je ministerstva predsednik 10. dan t. m. deželnemu zboru na serce govoril, naj bode skoz in skoz nemškega duha, in minister vojaštva je živo potrebo izgovoril, naj se Prusija bolje za brambo pripravi.

☞ Častite naročnike, ki so se že po novem letu za „Novice“ oglasili in kterim nismo mogli vseh pervih listov poslati, prosimo, naj pošljejo prejete liste nazaj, ako niso zadovoljni, da vseh nimajo, in naj ob enem blagovolijo naznanje dati, od kterega časa jih želijo, da se poslani naročilni dnar po tem poravná. Založništvo.

Žitna cena

v Ljubljani 11. februarja 1860.

Vagán (Metzen) v novem dnarji: pšenice domače 6 fl. 15. — banaške 6 fl. 15. — turšice 4 fl. 25. — soršice 4 fl. 25. — reži 3 fl. 65. — ječmena 3 fl. $37\frac{5}{10}$. — prosa 3 fl. 45. — ajde 3 fl. $42\frac{5}{10}$. — ovsa 2 fl. $27\frac{5}{10}$.

Kursi na Dunaji

11. februarja 1860. **v novem denarji.**

Deržavni zajemi ali posojila.	
5% obligacije od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	64.50
5% nar. posojilo od l. 1854 „	78.—
5% metalike . . . . „	69.—
4½% „ . . . . „	60.50
4% „ . . . . „	53.—
3% „ . . . . „	40.—
2½% „ . . . . „	34.—
1% „ . . . . „	13.25
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)	
5% dolnjo - avstrijanske g.	88.50
5% ogerske. . . . . „	71.50
5% horvaške in slavonske „	70.50
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	86.—
Deržavni zajemi z lotrijami	
Zajem od leta 1834 po 250 „	375.—
„ „ „ 1834 petink. „	375.—
„ „ „ 1839 . . . „	124.50
„ „ „ 1839 petink. „	120.—
4% narodni od leta 1854 „	108.25
Dohodkine oblig. iz Komo „	16.—

Druge obligacije z lotrijami.	
Kreditni lozi po g. 100 . g.	100.25
4½% Teržaški lozi po 100 „	125.—
5% Donavske parabrodske po g. 100 . . . „	102.75
Knez Esterhazy. po g. 40 „	84.—
Knez Salmove po g. 40 „	39.—
Knez Palfyove po g. 40 „	39.75
Knez Claryove po g. 40 „	37.—
Knez St. Genoisove po g. 40 „	36.50
Knez Windischgräz. po g. 20 „	23.—
Grof Waldsteinove po g. 20 „	27.—
Grof Keglevičeve po g. 10 „	16.—
Denarji.	
Cesarske krone . . . g.	18.05
Cesarski cekini . . . „	6.20
Napoleondori (20 frankov) „	10.55
Souvraindori . . . . „	18.10
Ruski imperiali . . . „	10.75
Pruski Fridrikdori . . „	11.25
Angleški souvraindori . „	13.30
Louisdori (nemški) . . „	10.75
Srebro (ažijo) . „	30.50

Ogdovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.